

UVODNA RIJEČ

Cijenjenom čitateljstvu predstavljamo treći broj *Vjesnika bibliotekara Hrvatske* u 2024. godini. To je treća godina za redom da Uredništvo uspijeva objaviti tri broja godišnje. Unatoč početnim sumnjama u opravdanost i „hrabrost upuštanja“ u taj pothvat, čini se da je zanimanje autora za objavom znanstvenih i stručnih radova u *VBH*-u u uzlaznoj liniji. Naime u stručnim i znanstvenim krugovima knjižničarske i informacijske znanosti uobičajilo se govoriti da se ranije objavljivalo sve što je pristiglo, pa je čak vladala određena doza nepovjerenja u recenzijski postupak, ponajviše stoga što se radi o maloj zajednici unutar koje se znade tko se čime bavi te da se time ugrožava objektivnost prosudbi. Dopustite stoga da se na početku ovog teksta osvrnem na broj pohranjenih, prihvaćenih i odbijenih radova jer ti podaci zorno ukazuju na način rada Uredništva. Za sva tri ovogodišnja broja postotak odbijenih radova u odnosu na prihvaćene jest preko 35 i povećava se u skladu sa sve strožim kriterijima (primjerice, urednički se odbijaju rukopisi koji ne slijede smjernice za autore, rukopisi čija je tema izvan zone interesa samog časopisa ili pak oni rukopisi koji su neujednačeni, površni ili stilski nezadovoljavajući).

Što se tiče recenzijskog postupka, na temelju trogodišnjeg iskustva mogu ustvrditi da su recenzenti sve odgovorniji, da većina njih vrlo pažljivo iščitava povjerene im radove, komentira ih i usmjerava autore da nedovoljno jasno oblikovane radove revidiraju i time unaprijeđuju kvalitetu svojih rukopisa. Ovo je prilika da se istaknu i pohvale svi oni recenzenti koji ne štede vrijeme i trud kako bi pomogli autorima, često mlađim i nedovoljno iskusnim kolegama, kako bi ovladali metodologijom pisanja znanstvenih i stručnih članaka. Ono što zaista valja naglasiti jest važnost priopćavanja autorima gdje su pogriješili, ali i kako uočene pogreške ispraviti. Rijetki slučajevi površno napisane recenzije u daljnjim postupcima odabira recenzenata završavaju tako da se te recenzente više ne uključuje u recenzijski postupak.

S druge strane rad s autorima, bez obzira na njihovo iskustvo i poznavanje predmeta kojim se bave, zahtijeva njihovo uključivanje u postupak recenziranja pripremom i pohranom u OJS dokumenta poznatog kao Pismo recenzentu, čime se postiže da autor temeljito prouči pristigle komentare, primjedbe i prijedloge te na njih odgovara tako da objasni što je uvažio/la, što nije moglo biti prihvaćeno u cijelosti ili djelomično, uz argumentiranu obranu vlastitog stajališta.

Kao urednica svakim sam danom sve zadovoljnija reakcijom i autora i recenzenata jer se osvjedočujem da im je stalo do ugleda našeg časopisa i podizanja razine njegove kvalitete. Uredništvo pak vrijedno radi na osvježavanju mrežnog mjesta *VBH*-a na kojemu se, među podacima o samom časopisu, njegovoj indeksiranosti,

učestalosti izlaženja i sličnim podacima, nalazi i niz izjava, smjernica i uputa kojima se nastoji obavijestiti autore, recenzente i čitatelje što mogu pronaći na mrežnom mjestu i koristiti za pripremu rukopisa, recenzije ili pak citiranja, odnosno navođenja korištene literature. Nadamo se da ćemo s početkom 2025. godine uspješno osvježiti mrežno mjesto i potaknuti prevođenje svih njegovih elemenata na engleski jezik.

Ovu Uvodnu riječ pišem uoči održavanja 49. izborne skupštine Hrvatskog knjižničarskog društva koje je nakladnik *VBH*-a, nadajući se da će se usvajanjem *Statuta Društva* omogućiti da konačno bude prihvaćen osuvremenjeni *Pravilnik o nakladničkoj djelatnosti* koji je nesumnjivo važan oslonac u radu svih uredništava HKD-a. Uz tu važnu dionicu, zanimljivo je pratiti najavljena izlaganja koja se tematski razlikuju, ali i ukazuju na sve ono što današnje knjižničare i sveučilišne nastavnike privlači i potiče na istraživanje. Ranija praksa objavljivanja tzv. skupštinskih izlaganja izravno, bez recenzija, prekinuta je ranije, a sada se primjećuje da se samo određeni broj tih izlaganja obradi za objavu u *VBH*-u s ciljem javne dostupnosti. Razumljivo je da je iznimno velik broj izlaganja povezan s praksom koja dopušta sudjelovanje na skupštini samo uz uvjet prihvaćenog izlaganja, ali je zaista šteta da se znanstvenom ili stručnom obradom ne produbljuju zanimljive teme bilo priopćene usmeno bilo na posterima.

Valja napomenuti još i to da je hrvatska knjižničarska zajednica uz *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* i obnovljene *HKD Novosti* bogata i drugim časopisima koje izdaju akademske ustanove u polju informacijskih znanosti (naprimjer, *Libellarium*), NSK ili regionalna knjižničarska društva. Drugi skup urednika tih časopisa, za koji se nadamo da će postati tradicionalan, ukazuje na vitalnost i iznimne entuzijastičke napore urednika i uredništava da se prate aktivnosti knjižnica i knjižničara u gotovo svim dijelovima Hrvatske. Sve to ohrabruje i potiče na usklađivanje uredničkih politika, razmjenu iskustava i... čitanje!

No vratimo se broju 3/2024. Uz strogu selekciju, redakciju, ponešto odužen rad na reviziji gotovo svakog prihvaćenog rada, lektoriranje, provjeru oblikovanih članaka koju provode sami autori za svoje radove, dodjelu UDK-a i DOI-oznaka, izradu Predmetnog kazala te korekturu i tzv. supericu, ovaj broj donosi 17 članaka, sedam prikaza knjiga i, nažalost, jedno sjećanje na preminulog zaslužnog kolegu. Među objavljenim člancima šest ih je kategorizirano kao izvorni znanstveni rad, jedan je pregledni rad, četiri su prethodna priopćenja, a šest su stručni radovi.

Samoprocjena digitalnih kompetencija i korištenje digitalnih tehnologija u narodnim knjižnicama u Hrvatskoj, autora Miroslava Katića, Aleksandre Pikić Jugović i Dunje Holcer, metodološki se oslanja na ranije provedeno istraživanje prvog autora među zaposlenicima u karlovačkoj knjižnici a istraživački zahvaća pitanja vezana za samopouzdanje, kritičko i odgovorno korištenje i bavljenje digitalnim tehnologijama u svrhu učenja, rada i sudjelovanja u društvu.

Nakon tog rada slijedi tematski srodan članak, ali iz perspektive studenata Odjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Osijeku, koji su iskazali stavove i mišljenja o vlastitim digitalnim vještinama i ulozi visokoškolske knjižnice u digitalnom opismenjivanju. Autori Dejana Golenko, Ivana Martinović i Boris Badurina dolaze iz dviju akademskih sredina, riječke i osječke, što svjedoči o međuinstitucijskoj suradnji i povezivanju istraživača koji se bave srodnim temama.

Analiza upotrebljivosti mrežnih stranica knjižnica, autorica Elene Palčić (NSK) i Kristine Kocijan (zagrebački Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti), istraživanje je koje je proizašlo iz nastavka suradnje bivše studentice i nastavnice, a koje obrađuje korištene metode, sadržaj i izdvaja kulturološke odrednice iz dosadašnjih istraživanja o upotrebljivosti mrežnih stranica visokoškolskih, specijalnih i nacionalnih knjižnica u svijetu od samih početaka do danas.

Članovi Povjerenstva za stručne ispite, Jelka Petrak, Martina Dragija Ivanović, Boris Badurina i Ivančica Đukec Kero, proveli su istraživanje o zadovoljstvu pristupnika pripremom i provedbom stručnog ispita za stjecanje temeljnih knjižničarskih zvanja, kojim su nastojali utvrditi koliko su pristupnici stručnom ispitu u tri roka (zimski 2022., ljetni 2023. i zimski 2023. godine) zadovoljni programom pripravnštva u svojim knjižnicama, pripremnim seminarom u organizaciji Povjerenstva za stručne ispite te cjelokupnim ispitom.

O provođenju studentske prakse u polju informacijskih znanosti u kriznim situacijama pišu Tomislav Jakopec i Tatjana Aparac-Jelušić. Provedeno istraživanje pokazalo je da tijekom pandemije bolesti COVID-19 nije postojala ujednačena praksa provođenja aktivnosti praktične nastave te da su komponente korištenja informacijske tehnologije (IT) u raznim fazama aktivnosti bile neujednačene. Izdvajanjem najznačajnijih i relevantnih komponenata korištenja IT-a autori su osmislili teorijsko-praktični okvir za buduće slične situacije kako bi se olakšao pristup, provođenje i vrednovanje studentskih postignuća tijekom obavljanja praktičnog dijela nastave u mogućim kriznim situacijama *online* ili u hibridnom obliku.

Još jedan članak proizašao je iz suradnje studenta i nastavnika, Josipe Vnuk i Drahomire Cupar. Autorice je zanimalo kako hrvatski knjižničari koji se bave predmetnom obradom razumiju, tumače i primjenjuju u praksi načela i kriterije predmetne obrade stripa. Istraživanje je pokazalo da pri predmetnoj obradi stripova prvenstveno nedostaje usuglašenost struke oko potrebe za opredmećivanjem stripova uopće te se posljedično tome svaka knjižnica odlučuje za primjenu predmetnih pravila koja su važeća u njezinoj knjižničkoj praksi.

Knjižničarke iz Knjižnica grada Zagreba, Gordana Kolanović Roško, Olga Majcen Linn i Petra Dolanjski Harni, predstavile su pristup zelenim temama u umjetničkoj i diskurzivnoj praksi dviju galerija, Galerije VN i Galerije Prozori te popisale izložbe koje tematiziraju prirodu u posljednjih pedeset godina da bi iz tih izložbi izdvojile one koje se ekološki odnose spram prirode. Utvrđeno je razdoblje

promjene narativa iz nepolitičkog i deskriptivnog prema ekološki angažiranom, a kroz analizu slučaja opaženi su različiti pristupi ekološkim temama i izdvojeni su ključni pristupi. Utvrđeno je koliko je od navedenih sadržaja koji propituju temu ekologije transponirano u nove formate i na nove transmedijalne platforme.

Iva Kovačević i Romina Agbaba s Fakulteta za turistički i hotelijerski menadžment u Opatiji u svom su radu obradile problematiku zelenih knjižnica, s naglaskom na njihov potencijal da budu epicentri promjena. Na tom tragu istražile su u kojoj mjeri knjižnice u Hrvatskoj implementiraju koncept zelene knjižnice te ispitale razinu osviještenosti hrvatskih knjižničara o konceptu zelenih knjižnica. Prikazale su primjere dobre prakse, usluge i aktivnosti knjižnica vezane za održivost s ciljem podizanja svijesti samih knjižničara o problemima zaštite okoliša.

Na primjeru Knjižnica grada Zagreba Ivančica Đukec Kero, Kristina Krpan i Janja Maras prikazale su više različitih usporedbi konkretnih podataka koji pokazuju izravne koristi narodnih knjižnica u zajednici. Radi se o istraživanju koje komparativnom analizom uloženi financijskih sredstava u knjižnicu ukazuje na vrijednosti knjižnice za zajednicu i društvo. Slično studijama provedenim u drugim sredinama, rezultati njihova istraživanja potvrđuju da knjižnice ispunjavaju mnoge društvene funkcije i u velikoj mjeri donose dobrobiti okolini u kojoj djeluju, odnosno da tržišna vrijednost samo jednog dijela usluga koje Knjižnice grada Zagreba ostvarena na godišnjoj razini nadmašuje godišnja ulaganja u ustanovu u cjelini. Postavljena metodologija korisna je za provedbu sličnih istraživanja u drugim narodnim knjižnicama u Hrvatskoj.

Još jedan hrabar iskorak u teme koje nisu dovoljno zastupljene ili ih se dosad zaobilazilo jest istraživanje koje su provele Andreja Silić Švonja i Nataša Frgaćić iz Gradske knjižnice Rijeka (GKR). Radi se o vrednovanju fonda uz pomoć modela *Conspectus*. Iako se u hrvatskoj stručnoj zajednici prati razvoj modela *Conspectus*, dosad nije provedeno ni jedno istraživanje o njegovoj mogućoj primjeni u narodnoj knjižnici. Prikupljeni statistički podaci i rezultati provedene ankete među knjižničarima u GKR-u ponudili su podatke koji mogu poslužiti u preoblikovanju i ažuriranju smjernica za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom za sljedeće petogodišnje razdoblje te za izradu sažetog prikaza snage zbirke za odrasle uz pomoć *Conspectus*-indikatora za pojedine predmetne skupine. Dodatno, za očekivati je da bi se slična istraživanja mogla provesti i u drugim narodnim knjižnicama.

Maja Bodiš i Jasmina Kenda iz KGZ-a ponudile su uvid u trenutačno stanje zbirke e-knjiga, utvrdile snagu i slabosti te zbirke i ukazale na moguć razvoj usluge posudbe e-građe u budućnosti. Članak se fokusira na vidove vrednovanja zbirke e-knjiga, a opisane metode i rezultati analize podataka mogu poslužiti knjižnicama koje imaju zbirku e-građe kao moguć model vrednovanja takvih zbirki te potaknuti na promišljanje o potrebi uvođenja nove usluge u one knjižnice koje se još nisu odlučile za posudbu e-građe.

O čitanju i korištenju knjige, o čemu se raspravlja u čitateljskoj grupi (klubu) u knjižnicama Prečko i Staglišće (KGZ), piše Aleksandra Franković koja je pažnju usmjerila na spoznajno i kvalitativno obogaćivanje koje čitanje kao aktivnost donosi, ali i na neke kvantitativne elemente koji pokazuju da interes za knjigom i čitanjem ustrajno opstaje. Budući da zanimanje za čitateljske susrete kontinuirano postoji, neka iskustva iz teksta mogu služiti kao poticaj za osnivanje novih čitateljskih grupa ili za razvoj novih ideja u okviru postojećih grupa.

Da hrvatske narodne knjižnice nude raznolike programe poznato je i u široj zajednici. Na jednu vrstu tih programa ukazuju Pamela Sever i Nikolina Brabača iz Gradske knjižnice Velika Gorica koje su za cilj svoga rada postavile istraživanje učinkovitosti i primjenjivosti edukativnih programa u sklopu cjeloživotnog učenja u narodnim knjižnicama s posebnim naglaskom na područje edukacije roditelja, odgojitelja i učitelja. Pritom ističu važnost i ulogu knjižnica u tom procesu, ali i na potrebu stalne i planski postavljene suradnje knjižnice, odgojitelja i roditelja te stručnjaka iz raznih područja poput pedagogije i psihologije.

O važnosti dječjega odjela u promicanju kvalitete života korisnika, a na primjeru Dječjega odjela Knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec raspravljaju Dina Kraljić i Helena Drvoderić. Kronološki prikaz povijesnoga razvoja, kao i rezultati istraživanja ukazuju na to da je Dječji odjel mjesto koje promiče dobrobit i kvalitetu života svih njegovih korisnika, što u većoj mjeri prepoznaju i građani Čakovca.

Blaženka Klemar Bubić i Jasmina Sočo iz Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu istražile su podatke koji se odnose na darove pristigle u Knjižnicu uključivši u istraživanje predmetne knjižničare. Knjižni su darovi tijekom godina snažno utjecali na politiku odsjekâ Filozofskog fakulteta u Zagrebu, poticali su nastavnike na osmišljavanje novih kolegija te su osnaživali zanimanje za pojedina znanstvena područja. Fond Knjižnice (ranije odsječkih knjižnica), od svojih se početaka obogaćivao vrijednim darovima ustanova i pojedinaca, čime se ujedno ublažavala nedostatnost sredstava za nabavu knjiga. Predstavljen je *Postupovnik o prihvaćanju darova i donacija Knjižnice Filozofskog fakulteta u Zagrebu* kojim se propisuje postupak za prihvata, način vođenja evidencija i izdavanje potvrda o njihovom primitku.

Skupina autora iz Centra za znanstvene informacije Instituta „Ruđer Bošković“ u Zagrebu – Helena Šarić, Zrinka Alilović, Maja Hoić, Sofija Konjević i Marina Mayer – osvrnule su se na dosadašnji rad Odsjeka za korisničku podršku Odjela za CroRIS pri Centru za znanstvene informacije te predstavile ideje za daljnji razvoj korisničke službe CRIS-sustava. Informacijski sustav znanosti Republike Hrvatske – CroRIS novi je sustav koji objedinjuje i povezuje veliku količinu informacija o znanstveno-istraživačkom radu u Republici Hrvatskoj. Kao novost u sustavu znanosti i obrazovanja, CRIS-sustav predstavlja izazov njegovim korisnicima, a ujedno je i velik izazov Odsjeku za korisničku podršku u nastojanju da odgovara na zahtjeve različitih skupina korisnika.

Kao posljednji članak u ovom broju pojavljuje se rad Borne Udatnyja, knjižničara u Osnovnoj školi Hrvatski Leskovac i Ive Adžaga Ašperger iz NSK-a, koji su si postavili za cilj istražiti sudjelovanje hrvatskih knjižničara na Svjetskom knjižničarskom i informacijskom kongresu Međunarodnog saveza knjižničarskih društava i ustanova (IFLA WLIC) od 2004. do 2021. godine kako bi utvrdili u kojoj mjeri knjižničari i knjižničarke u Republici Hrvatskoj sudjeluju na IFLA WLIC-u, koja je opća razina poznavanja rada krovne knjižničarske organizacije – IFLA-e i kongresâ koje organizira te u kojoj mjeri prate rad IFLA-e i njezinih kongresâ.

Kada se sagleda broj autora, njihova pripadnost određenoj ustanovi i mjera međuinstitucijske suradnje, vrijedno je zabilježiti da se ukupno pojavljuje 40 autora, među kojima se samo jedan autor pojavljuje samostalno, a ostali se javljaju u suradnji s kolegama iz vlastite ili koje druge ustanove. Prema vrsti knjižnica, dva su autora iz NSK-a, osam ih je sa sveučilišnih odsjeka / odjela iz informacijskih znanosti, devet iz KGZ-a te osam iz drugih hrvatskih narodnih knjižnica, šest iz specijalnih, pet iz visokoškolskih te dvoje iz školskih knjižnica. Posebno raduje uključivanje autora iz školskih knjižnica koji se dosad nisu tako često pojavljivali svojim priložima u *VBH*-u te rastući trend međuinstitucijske suradnje, najčešće u kombinaciji sveučilišnih nastavnika i knjižničara. Preostaje nam nadati se da će se ti trendovi nastaviti i time jačati zanimanje za pohranom radova u *Vjesniku bibliotekara Hrvatske*.